

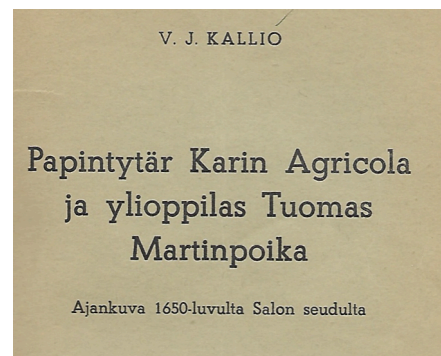
Tammelan Bucht-suvun kevätretki Salon seudulle 20.5.2023

Sven Buchtin tyttären Kirstin jalanjäljillä Uskelan ja Halikon historiallisilla paikoilla

Miten Kirsti Svenintytär löytyi

Sven Buchtin ajalta ei ole vielä olemassa kirkonkirjoja, joten sukututkimus perustuu muihin säilyneisiin asiakirjoihin. Mielenkiintoisia sukuyhteyksiä voikin löytyä yllättävistä paikoista ja sattumalta.

Sattumalta löytyi myös Sven Buchtin tytär Kirsti. Helsingin lyseon matematiikan lehtori V. J. Kallio oli myös innokas kotiseutuhistorioitsija ja on tutkinut erityisesti synnyinseutunsa Halikon ja Salon historiaa. Hän oli löytänyt vv. 1653 ja 1654 Uskelassa pidettyjen kihlakunnanoikeuden istuntojen pöytäkirjoista mielenkiintoisen tarinan, josta julkaisi v. 1937 kertomuksen ”Papintytär Karin Agricola ja Ylioppilas Tuomas Martinpoika – Ajankuva 1650-luvulta Salon seudulla” [Eripainos Varsinais-Suomen Maakuntakirja 6:sta]

Tapahtumapaikka oli Uskelan vanha pappila, joka sijaitsee Vanhan Perttelintien (muinainen Hiidentie) varrella lähellä nykyisen Turun moottoritien ja Salo-Somero tien risteystä hieman moottoritien eteläpuolella. Uskelan vanha emäkirkko sijaitsi tästä vielä hieman etelään Uskelanjoen rantatörmällä. Muita tärkeitä paikkoja olivat Arvid Hornin omistama Vuorentaan kartano Halikonlahden rannalla lähellä Wiurilan kartanoa sekä Mäenalalan kylä pappilan lähellä.

Uskelan kirkkoherrana oli tuolloin Krister Simonpoika Agricola, joka sukunimestään huolimatta ei ollut Mikael Agricolan sukua. Hänen vaimonsa oli Kirsti Svenintytär ja heillä oli tytär Karin. Kirkkoherra oli ottanut lapsilleen kotiopettajaksi vaimonsa erään etäisen sukulaisen, ylioppilas Tuomas Martinpojan. Tuomas ihastui Karin-tyttäreeseen ja alkoi kosiskella tätä turhankin innokkaasti. Häntä ei kuitenkaan hyväksytty vävyksi, minkä jälkeen Tuomas alkoi levitellä Karinista halventavia juoruja.

Tapahtumasarjaan kuului myös Mäenalassa Mikkelinpäivänä 1652 pidetyt häät. Vieraina oli mm. professoreita Turusta ja tietysti koko pappilan väki. Kristerin ja Kirstin Karin-tytär oli tuolloin Arvid Hornin sisaren, jalosukuisen Karin Hornin, palveluksessa Vuorentaan kartanossa, mutta oli myös mukana häissä.

Tilaisuudessa tapahtui välikohtaus, kun kirkkoherra Agricola suuttui Tuomas Martinpojan puheista. Kirkkoherran vaimo Kirsti kertoi heti asiasta pojalleen Kristerille, vävyllään Tuomas Pakkaleniukselle sekä **veljelleen Sakari Sveninpojalle, joka oli Tammelan pitäjän Kalliosta.** Tämä osoittaa selvästi, että Kirsti oli Sven Buchtin tytär, mikä ei ole muista asiakirjoista ilmennyt!

Krister Kristerinpoika ja Sakari Sveninpoika kurittivat tapahtuman johdosta Tuomas Martinpoikaa hieman kovakouraisesti ja heidät tuomittiin myöhemmin sakkoihin kihlakunnanoikeudessa. Sakarihan oli sittemmin Tammelan arvostettu kuudennusmies huolehtien, että myös tammelalaiset elivät herran nuhteessa ja tottelivat annettuja käskyjä. Taisivat Uskelan tapahtumat olla hyvää harjoitusta tähän...

Uskelan vanha emäkirkko

Sven Buchtin tyttären Kirstin mies Krister Simonpoika Agricola toimi laajan Uskelan emäseurakunnan kirkkoherrana 1626–1662. Heidän poikansa Krister Kristerinpoika Agricola toimi isänsä jälkeen Uskelan kirkkoherrana 1662–1669 ja myös hänen poikansa Abraham Kristerinpoika Agricola oli Uskelan kirkkoherra 1683–1706.

Seurakunnan emäkirkko oli tuolloin Uskelanjoen törmällä, missä se sijaitsi vähintään viidensadan vuoden ajan, 1800-luvun alkuun saakka. Nykyisin paikalla on jäljellä puinen kellotapuli, pieni hautausmaa ja vanhan kirkon muistokivi.

Salon seurakunnan historia kertoo vanhasta kirkosta seuraavaa otsikolla ”Kirkko, joka melkein vieräi jokeen”:

Puisia kirkkorakennuksia ehti vuosisatojen kuluessa olla monta. Niiden ylläpito näyttää monesti olleen tuskallista. Vuonna 1626 kirkkoherra Krister Agricola valitti, etteivät hänen sanankuulijansa halua rakentaa kirkkoa eivätkä pitää sitä kunnossa. Niinpä hän laitatti pari lasi-ikkunaa (kallista tavaraa siihen aikaan) ja monenlaista muutakin omalla kustannuksellaan. Omia rahojaan käytti myös seuraava kirkkoherra, Krister Kristerinpoika Agricola, jonka perilliset sitten kärejövät saataviaan pitäjäläisiltä.

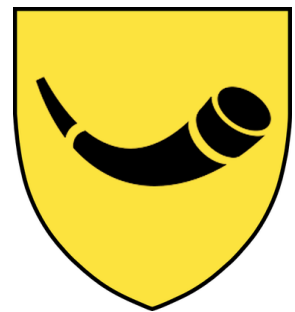
1700-luvun lopulla pidetyssä katselmuksessa kirkon tila todettiin kehnoksi. Katto vuoti, penkit olivat ahtaat ja koko rakennus muistutti enemmän liiteriä kuin pyhäkköä. Jotkut seurakuntalaisista kannattivat kokonaan uuden kirkon rakentamista, toiset vanhan korjaamista, kolmannet vastustivat kaikkea mitä esitettiin. Kina jatkui vuosikausia.

Suurin murhe oli silti kaiken aikaa kirkon sijainti maansortumille alttiilla jokitörmällä. Lopullisesti kirkon kohtalon sinetöi jouluaatto 1825. Rakennuksen itäreunan alta vieri silloin jokeen niin paljon maata, että koko kirkko oli sinne kaatumaisillaan. Päädyttiin kirkon purkamiseen, ja alettiin etsiä paikkaa uudelle. Lisätietoja: <https://www.salonseurakunta.fi/salo-uskela>.

Nykyinen Uskelan (Salo-Uskelan seurakunnan) pääkirkko on v. 1832 rakennettu kivikirkko erittäin korkealla mäellä Salon keskustasta hieman etelään. Uskelan seurakunnasta ja Agricola-kirkkoherroista löytyy lisätietoja mm. Turun hiippakunnan paimenmuistiosta: <https://kansallisbiografia.fi/paimenmuisto/seurakunta/5111>

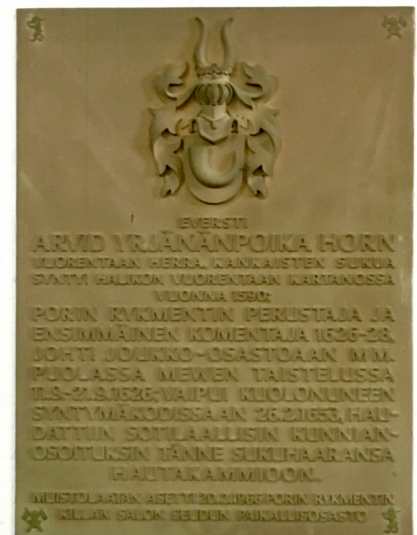
Vuorentaka ja Hornit

Horn-suvun kantaisänä pidetään valtaneuvos Klas Henrikinpoika Hornia (n. 1440–1520), Joensuun (Åminne) kartanon herraa. Halikonjoen suulla sijaitseva kartano oli ollut suvun hallinnassa jo 1300-luvulta alkaen ja säilyi suvulla aina v. 1786, jolloin se siirtyi Armfelt-suvulle. Vuonna 2001 kartanon osti Björn ”Nalle” Wahlroos. Kuvassa Horn-suvun vaakuna.

Vuorentaan kartano on lähellä Joensuun kartanoa Halikonlahden länsirannalla. Sen ensimmäinen tunnettu haltija v. 1548 oli Henrik Klaunpoika Horn, em. Klas Henrikinpojan poika. Oikeudenkäynnin asiakirjoissa mainittu Vuorentaan isäntä Arvid Yrjänänpoika Horn oli Henrik Klaunpoika Hornin pojanpoika.

Arvid Yrjänänpoika Horn oli perustamassa Porin läänin jalkaväkirykmenttiä Kustaa II Adolfin käskystä v. 1626 ja oli sen ensimmäinen komentaja. Rykmentti osallistui mm. Puolan sotaan 1620-luvun lopulla ja 30-vuotiseen sotaan. Porilaisten marssi on saanut rykmentistä nimensä. Porin rykmentin kunniakkaita perinteitä jatkaa nykyinen Porin prikaati.

Sotilasuransa jälkeen Arvid Horn nimitettiin Uudenmaan ja Hämeen läänin maaherraksi v. 1634 ja myöhemmin Turun hovioikeuden varapresidentiksi, missä virassa hän oli kuolemaansa saakka v. 1653. Hänet haudattiin Halikon kirkkoon, jonka seinällä on Porin prikaatin killan asettama Arvid Hornin muistolaatta.

Vuorentaka oli Horn-suvun hallussa lähes koko ajan aina vuoteen 1786 asti, jolloin omistajaksi tuli vapaaherra Magnus Wilhelm Armfelt. Sen jälkeen kartano on ollut koko ajan Armfelt-suvun omistuksessa.

Vuorentaan kartano on Suomen vanhin edelleen asuttu kivilinna. Nykyisen rakennuksen kellarikerros on alkuperäisestä 1500 / 1600-luvun kivirakennuksesta. Kuva Copyright © 2003 – 2019 www.halikko.com.

Wiurilan kartano ja Armfeltit

Edellä jo mainittiin, että Vuorentaan ja Joensuun kartanot siirtyivät Armfelt-suvulle 1700-luvulla. Vapaaherra, kenraalimajuri Magnus Wilhelm Armfelt osti ne 1786, kun kuningas Kustaa III maksoi hänelle kymmenen vuoden palkkarästit. Hänen vaimonsa Maria Catharina Wennerstedtin perintörahoilla ostettiin suvulle v. 1787 vielä Vuorentaan ja Joensuun välissä oleva Wiurilan kartano.

Magnus Wilhelmillä oli kaksi aikuiseksi elänyttä poikaa: vanhempi, kreivi Kustaa Mauri Armfelt, kuningas Kustaa III:n uskottu ja keisari Aleksanteri I:n suosikki, sekä nuorempi, vapaaherra August Filip Armfelt. Vuonna 1801 kartanoiden omistus jaettiin niin, että Kustaa Mauri sai Joensuun kartanon ja August Filip sai Wiurilan sekä Vuorentaan. Isä Magnus sekä pojat Kustaa ja August on haudattu Halikon kirkon hautaholviin. Kuvassa vapaaherrallisen Armfelt-suvun vaakuna.

Joensuun kartano siirtyi 1925 von Knorring -suvulle, jolta Björn Wahlroos osti sen v. 2001. Nykyinen omistaja on hänen poikansa Thomas, jolle Björn Wahlroos lahjoitti kartanon v. 2015.

Wiurilan ja Vuorentaan kartanot periytyivät August Filip Armfeltin jälkeen isältä vanhimmalle pojalle aina vuonna 1942 kuolleen pojanpojan poikaan Carl August Armfeltiin asti.

Tämän jälkeen Vuorentaan ovat omistaneet Carl Augustin poika Carl Gustaf ja hänen jälkeläisensä, kaikki naispuolisia, mutta käyttävät Armfelt-nimeä. Nykyinen omistaja on Carl August Armfeltin pojantytären tytär Lotta Armfelt.

Wiurila on puolestaan Carl Augustin tyttären Louise Standerskjöldin jälkeläisten omistuksessa, hekin kaikki naispuolisia. Nykyinen omistaja on Anne Marie Aminoff, Carl August Armfeltin tyttären tyttären tytär. Kuvassa Wiurilan kartano Copyright © 2003 - 2019 - www.halikko.com.

Lisää luettavaa ja katsottavaa:

Kuvauksia vanhasta Uskelasta ja Halikonlahden kartanoista sivustolla Halikko kuvagalleria:

- <https://www.halikko.com/uskelan.html>
- <https://www.halikko.com/joensuu.html>
- <https://www.halikko.com/vuorentaka.html>
- <https://www.halikko.com/wiurila.html>

YLE Areena ”Kartanokeitoksia Wiurilassa”; <https://areena.yle.fi/1-50105903>

Pia Maria Montosen kirja ”Wiurilan Anna Lisa”, Tammi 2018.

Tapahtumapaikat 1800-luvun lopun kartalla

